

“Özgürüm Ama Mecburiyet Var”

Diyarbakırlı ve Muğlalı
Gençler Anlatıyor

Leyla Neyzi / Haydar Darıcı

İçindekiler

ÖNSÖZ.....	7
GİRİŞ.....	11
ZAMANLAR.....	21
DİYARBAKIR'DA POSTBELLEK 22 • MUĞLA'DA POSTBELLEK 31 • DİYARBAKIR'DA ÇOCUKLUK VE GENÇLİK 38 • MUĞLA'DA ÇOCUKLUK VE GENÇLİK 51	
Sizinle Niye Paylaştım? / Leyla Neyzi.....	40
Orada Olmak / Haydar Darıcı.....	48
YAKINLIKLAR.....	57
Yaşamak ve Yazmak / Adnan Çelik.....	66
EĞİTİMLER.....	77
YİBO 81 • GÖÇ VE OKUL 87 • GÜNDELİK YAŞAM VE EĞİTİM 94	
Borçlu, Alacaklı ve Dost / Leyla Neyzi.....	88
DİLLER.....	101
DİYARBAKIR'DA DİL 101 • MUĞLA'DA DİL 114	
Dinleyenler ve Anlatanlar / Seda Doğan.....	112

EKONOMİLER.....	119
GEÇMİŞTEKİ EKONOMİK YAŞAM 119 • DÖNÜŞÜM 126 • NASIL BİR YAŞAM? 136	
Yüzler / Nora Tataryan.....	132
Söz, Beden ve Duygu / Leyla Neyzi.....	146
KARŞILAŞ(AMA)MALAR.....	153
KARŞILAŞAMAMALAR 154 • KARŞILAŞMALAR 174	
Diyalog / Haydar Darıcı.....	164
Amcam Amcama Karşı / Adnan Çelik.....	176
MEKÂNLAR.....	185
DIYARBAKIR'DA KÖY 186 • MUĞLA'DA KÖY 190 • KASABA VE KENT 194 • GÖÇ 198	
Öfke: Bir Kendini İfade Biçimi / Leyla Neyzi.....	200
KENTTE HAREKETLİLİK 202 • MEKÂNLARARASI / MEKÂNLARÖTESİ 209 • BORÇLULAR 214 • ALACAKLILAR 223	
TAHAYYÜLLER.....	213
SONUÇ YERİNE.....	229

ÖNSÖZ

“Dođu’ya doğru fazla giden, coğrafya yüzünden, Batı’ya düşer. Terside geçerlidir bunun.”

– Ece Ayhan

“Geç olmadan insanın kendi evine gidip başını annesinin dizine bırakıp oturması, kendi aile içi demokrasilerinin olması, özgürlükleri olması lazım.”

– Zekeriya, 22, Diyarbakır

Bu kitabı yazmaya imkan tanıyan projeyi 2010 yılının yaz aylarında tahayyül etmeye başladık. Türkiye’de gençlerle ilgili kapsamlı saha çalışmalarının eksikliği gözümüze çarpmıştı. Sözlü tarih yöntemini gençlere dair bir araştırmada kullanmayı tasarlarken çıkış noktalarımızdan birisi “gençler için geçmiş ne anlama geliyor” idi. Diğer bir çıkış noktası ise, Türkiye’nin gündemindeki en önemli mesele olan demokratikleşme süreci ve Kürt hareketi oldu. Türkiye’de otuz yıldan fazla süren ve hâlâ devam eden savaş ve şiddet ortamı genç kuşağı nasıl etkilemişti? Bu ortamın içine doğan Türkiye’nin “doğu”sundan Kürt gençleri ile bu sürecin dolaylı olarak etkilediği Türkiye’nin “batı”sından Türk gençlerinin hem yakın geçmişe hem de birbirlerine yönelik algıları ve deneyimleri nelerdi? Projeyi tasarlarken, sıradan insanların öznelliğini ciddiye alan sözlü tarih yönteminin kitle iletişim araçlarının da katkısıyla Türkiyeli gençlerin deneyim ve hikâyelerini kamusal alana taşıyabileceğine ve Türkiye’de demokratikleşmeye katkıda bulunabileceğine inanıyorduk. Bu düşüncelerle hazırladığımız “Türkiyeli Gençler

Anlatıyor: Sözlü Tarihin Geçmişle Yüzleşme, Toplumsal Uzlaşma ve Demokratikleşmeye Katkısı” adlı proje 2011-2013’de Stiftung Mercator, İstanbul Politikalar Merkezi, Açık Toplum Vakfı, Global Dialogue ve Heinrich Böll Stiftung tarafından desteklendi. Projenin yönetim yeri Sabancı Üniversitesiydi. Proje, Diyarbakır, Muğla ve Berlin’de 100 gençle toplam 200 sözlü tarih görüşmesi yapmayı ve bu görüşmeleri ses ve video ile kaydederek bir sözlü tarih arşivi oluşturmayı öngörüyordu. Bu arşivi kullanarak bir websitesi, sergi ve kitap yaratacaktık.

2011’in başında projeyi gerçekleştirmek için disiplinlerarası bir ekip oluşturduk. Projeye başlarken, bu projenin iki yıllık sürecinin gerçekleştireceğimiz ürünler kadar önemli olduğuna ve ekip olarak birlikte çalışmanın hepimiz için çok değerli ve öğretici bir deneyim olacağına inanıyorduk. Projenin direktörü Leyla Neyzi, küratörü Önder Özengi, kitap, sergi ve websitesinin tasarımcısı Aslı Altay (Future Anecdotes İstanbul), görsel-işitsel prodüksiyon sorumlusu Sibel Maksudyan idi. Projenin sözlü tarih asistanları Haydar Darıcı, Adnan Çelik, Seda Doğan ve Nora Tataryan, websitesi programlama ve uygulamasını gerçekleştirenler Elmas Deniz ve Can Candan (Radikal İşler). Sanatçı Can Altay sergi konstrüksiyonlarını yarattı.

Yaptığımız görüşmeler zaman içinde geniş bir arşiv oluşturdu. Video, ses ve metinlerden oluşan bu arşiv, projemizin ürünleri olan sergi, web sitesi ve kitabın kaynağıydı. Kitabın taslağını Leyla Neyzi yazmakla birlikte tasavvur aşamasından metin son haline gelene kadar bütün süreç Haydar Darıcı’yla diyalog ve işbirliği içerisinde gerçekleştirildi. Kitabı hazırlama deneyimi, hoca-öğrenci ilişkisinin bir dost ve meslektaş ilişkisine evrilmesine vesile oldu. Adnan Çelik, Nora Tataryan ve Seda Doğan yazılarıyla kitaba katkıda bulundular. Adnan Çelik, metni büyük bir titizlikle okuyarak değerli önerilerde bulundu.

Bu projenin gerçekleştirilebilmesi için birçok kurum ve kişiye teşekkür borçluyuz. Başta projeyi destekleyenler var. Stiftung Mercator’dan Michael Schwartz’a ve Anne Duncker’e, İstanbul Politikalar Merkezi’nden Fuat Keyman’a, Açık Toplum Vakfı’ndan Gökçe Tüylüoğlu’na ve Özlem Yalçınkaya’ya, Heinrich Böll Stiftung’dan Ulrike Dufner’e ve Semahat Sevim’e ve Global Dialogue’dan Nurcan Kaya’ya ve Nayat Karaköse’ye özel olarak teşekkür etmek isteriz. Sabancı Üniversitesi, Türkiye’de az bulunur akademik ve araştırma ortamıyla bu projenin gerçekleştirilebilmesini sağladı. Özellikle Sabancı Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nihat Berker’e, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mehmet Baç’a, Sabancı Üniversitesi Araştırma ve Lisansüstü Politikalar Direktörlüğü çalışanlarına ve projemizin sorumlusu Özge Şahin’e teşekkür ederiz.

Saha çalışmalarımız süresince bize birçok kişi yardımcı oldu. Muğla merkezdeki çalışmalarımız için Ayşe Durakbaşa, Çağlar Özbek, Gökçen Ertuğrul, Dilek Hattatoglu, Serkan Dünder, Hasan Bilgin; Marmaris için Çağlar Özbek; Orta-

ca için Dr. Avni İlhan; Bodrum için Gündüz Kayra, Ünsal Özdoğan, Melda Kap-
tana, Nuray Sarsılmaz, Neriman Ataman, Tosun Sezen; Datça için Aliman Er-
dem, Kamil Erdem, Tayfun Çuhadar, Tanju Çuhadar, Necla Okyay, Oya Özgü-
ven, Kamil Arslantürk, Can Kaya, Çiğdem Canbey ve Palamutbükü Dostlar Lo-
kantası ekibi.

Marmarisli (her ne kadar “nerelisin” sözcüğünü sevmese de) dostumuz Çağ-
lar’ı tanımak, bu projenin en zevkli kazanımlarından biri oldu. Bizi Datça’ya gö-
nülünden bağlayan Aliman ve Kamil Erdem, proje ekibine evlerini açtılar ve bizi
anne sevgisi (ve yemekleri) ile sarmaladılar. Tayfun Bey ve Tanju Bey ve Nec-
la Hanım ve Oya Hanım’ın ve Dostlar Lokantası ekibinin bizim için yaptıklarını
unutamayız. Oya Hanım’ın evini işgal edip her odasında bir görüşme yaptığımız
gece örneğin! Dostlar Lokantasının her masası bilgisayarda çalışmak, ses kayıt
cihazımızı koymak, videokameramızı yerleştirmek için bizimdi-adımız da tatil-
ciler arasında anlaşılmaz bir şekilde sürekli çalışan “laptoplular”a çıktı.

Diyarbakır’daki çalışmalarımız için Abdürrahman Abay, TOG ofisinde görüş-
me yapmamıza imkân tanıdı. Bağlar Eğitim Destek Eviden Serra Bucak ve öz-
verili öğretmenler, Bağlar’lı gençlere ulaşmamızı sağladılar. Seyhan Alu, Kulp’ta
bize destek verdi. Kendisi de Diyarbakırlı olan ekip arkadaşımız Adnan Çelik,
bize bütün cömertliğiyle hem evinin hem de Diyarbakırlı gençlerin dünyasının
kapılarını açtı. “Şöyle bir gençle konuşsak...” demek yeterliydi, sihirli bir değnek
vardı sanki Adnan’ın elinde. Dostumuz Nesrin Altıntaş, “herkesi” tanıdığı için
ve renkli kişiliğiyle Diyarbakır seyahatlerimizin ilk durağı ve daimi neşesi oldu.
Henüz sindiremediğimiz derinlikte hikâyeler dinlediğimiz görüşme günlerinin
gecesinde onunla Habitat’ta bira içmenin keyfi unutulmaz. Adil Bozkır, ilk ta-
niştığımız andan itibaren bizi enerjisi, yardımseverliği, çelebiligi ve hikâyeleriyle
büyüledi. Haco’ya (Mustafa Can) gelince, o efsaneyi anlatmaya kelimeler yet-
mez, görüşmecilerimizin sık sık dediği gibi, “yaşamak lazım”.

Berlin’de görüşme yaptığımız gençlere ulaşmamıza yardım eden Janroj Keleş,
Levent Acar ve Derya Yarıcı’ya teşekkür ederiz. Sözlü tarih görüşmelerini transk-
ripsiyonunun yapılmasında ve metin düzeltiminde bize birçok genç yardımcı ol-
du: Elif Ege, Erim Şerifoğlu, Eda Çakmakçı, İbrahim Tevfik Karatop, Pınar Ka-
ya, Seda Doğan, Adnan Çelik, Oğuz Gencer, Özgür Arslan, Mustafa Can, Zehra
Şahin, Tunç Karaçay, Arzu Göncü, Ezgi Hindistan, Duygu Ula, Eda Tarak, Zey-
nep Oğuz, Sertaç Kaya Şen, Emre Şahin, Serhat Kaşkaya. Serginin hazırlanma
sürecinde bize ek olarak Erim Şerifoğlu, Eda Çakmakçı ve Hande Erdem asistan-
lık yaptılar. Ahmet Öğüt, sergide bazı fotoğraf çalışmalarını kullanmamıza izin
verdi. Proje süresince ve özellikle sergiyle ilgili olarak yardımlarını esirgemeyen
DEPO’dan Asena Günel’a ve Mahir Yıldız’a teşekkür ederiz. Avukat Erdal Do-
ğan, değerli zamanını ayırarak bize hukuki konularda danışmanlık yaptı. Kürtçe
ceviri için Adnan Çelik’e, Zeki Gürür’e, Adnan Fırat’a, ve Davut Yeşilmen’e te-

şekkür ederiz. Haritalar için Diyarbakır Belediyesi KUDEB Şube Müdürlüğüne ve arşivlerinden yararlandığımız *Özgür Gündem*'e teşekkür ederiz.

Akademisyenlerin araştırma projelerini sevdikleri ve saydıkları takım arkadaşlarıyla birlikte yeni birşeyler üretme sürecinin heyecanını yaşamak için gerçekleştirdiğine inanıyoruz. Bu açıdan ortaya çıkan ürünler kadar, birlikte yaşanan süreç ve kurulan dostluklar değerli. Bu proje esnasında birlikte çalışmaktan zevk alan bir ekip oluşturduk. Birlikte tahayyül ettiğimiz bu proje, aramızdaki bağları güçlendirdiği gibi, birçok yeni karşılaşmayı ve yeni dostluğu da mümkün kıldı. Tabii bunların en önemlileri proje “bahanesiyle” tanıdığımız gençlerle oldu. Etik nedenlerden dolayı kendileriyle görüşme yaptığımız gençlerin isimleri bizde saklı. Websitesi, sergi ve kitapta bize büyük bir güven ve cömertlikle anlattıklarını kullanırken isimlerini değiştirmek için kendilerinden izin aldık. Onlar, kendilerini biliyorlar. Biz ise onları tanımanın ve muhabbet etmenin bizi ne kadar dönüştürdüğünü biliyoruz. Bu karşılaşma, hem kendimiz hem de Türkiye'nin gündemi hakkında düşünmek ve hissetmek için değerli bir fırsat oldu. Ama tabii, bütün sözlü tarihçiler gibi, hiç bir görüşmenin bitmediğini biliyoruz. Zaten tüm isteğimiz, bir görüşme daha yapmak ve dinlediğimiz gencin iç dünyasına davet edilme umuduyla birlikte bir hikâye kurgulamak ve yeni paylaşımlara uzanmak.